

Motion till riksdagen 2023/24:2485

av **Stina Larsson m.fl. (C)**

Hållbarhet och miljö

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa ett nytt stöd för skydd av hotade arter på enskilt ägd mark och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett långsiktigt arbete för att bevara en god status på redan skyddad natur och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvecklade statsbidrag med bättre uppföljning för fler våtmarker och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser för ålgräsängar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att ljusföroreningar övervakas samt motverkas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa förutsättningar för en ändamålsenlig pollinatörsövervakning i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av en kunskapsbaserad strategi för att bekämpa invasiva främmande arter och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre samordning och ett bredare perspektiv kring bekämpning av invasiva främmande arter och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett nationellt mål om att Sverige ska ha en cirkulär ekonomi på plats till 2040 och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svenska staten bör anta ett ambitiöst mål för återvunnet material i sina offentliga upphandlingar och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att införa en lag om offentlig avyttring och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att producentansvaret bör utvidgas och att kommunerna med insamlingsansvar för förpackningar från hushåll i samverkan med producenterna bör finna effektiva lösningar som gynnar en cirkulär ekonomi, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur en infrastruktur för en industriell textilåtervinning i Sverige kan främjas och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa det nationella målet för matsvinn och främja digitala innovationer för att främja en andrahandsmarknad och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet att följa upp hur den nya lagstiftningen om att aktörer som erbjuder mat och dryck i engångsmatlådor också behöver erbjuda det i lådor och muggar som kan återanvändas fungerar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se förbrukade varor som resurser och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hur den gröna skatteväxlingen kan utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av skatter som kan motverka övergången till en cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet att tillämpa ett riskbaserat synsätt och göra en helhetsbedömning mellan målkonflikterna kring en giftfri miljö och resurseffektivitet och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla en nationell strategi för fördelning av resurser vid stor vattenbrist och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur den befintliga finansieringen av va-infrastrukturen kan breddas och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja vattensparande åtgärder och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga underjordiska vattenresurser och främja grundvattenåterskapande och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur vatten kan användas effektivare i landskapet och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur de mest kontaminerade vattentäkterna kan saneras från sitt förhöjda PFAS-innehåll och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska negativ miljöpåverkan av diklofenak genom hårdare reglering för försäljning utan recept och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för förenklad och effektiviserad miljöprovning och tillståndsprocess och tillkännager detta för regeringen.

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en proportionalitetsprincip för avslag i miljötillståndprocesser och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Värnandet om miljön och skyddet av densamma är en ödesfråga. Miljöarbetet måste drivas både i EU och i Sverige, nationellt såväl som lokalt och med koppling till de globala hållbarhetsmålen inom Agenda 2030. Fler aktörer måste bidra och det ska vara enkelt för människor att göra miljömedvetna val i sin vardag. För oss är det naturligt att driva en miljöpolitik som värnar naturen och kretsloppen samtidigt som vi kan öka tillväxten och välbefindandet. Vi vill få fler att bidra till att bevara och stärka den biologiska mångfalden, att Sverige ställs om till en cirkulär ekonomi med hjälp av modern miljöteknik samt att Sverige ska ha dricksvatten i världsklass och hav utan övergödning och föroreningar. Mer om vår politik för en hållbar miljö finns att läsa i våra motioner 2022/23:908 Biologisk mångfald, 2022/23:907 Cirkulär ekonomi och kemikalier samt 2022/23:906 Va och vatten.

Biologisk mångfald

Den biologiska mångfalden, det vill säga samspelet mellan olika typer av arter och ekosystem, är av fundamental betydelse för människans liv på jorden och våra samhällens välbefindande. I december 2022 antogs också ett globalt ramverk om biologisk mångfald vid COP 15. För Centerpartiet är det prioriterat att internationella regelverk och bindande lagstiftningar tar hänsyn till att olika regioners och länders biofysiska förutsättningar skiljer sig åt väsentligt, och så även traditioner av naturvård och förvaltande av naturresurser.

För Centerpartiet är den enskilda markägaren en viktig del i att bevara och förstärka den biologiska mångfalden. Vi litar på markägarens engagemang och förmåga. De har lokalkännedomen som är nödvändig och de känner sin egen mark bäst. Frivilliga åtgärder ska därför uppmuntras. Den allra största delen av naturen är inte formellt skyddad och för att få ett effektivt skydd för den biologiska mångfalden i Sverige så behövs fler metoder som bygger på frivillighet och ett hållbart brukande. Ett sätt vore att utreda ett stöd som ger ersättning till privata skogsägare som har hotade arter på sina marker så länge den hotade arten finns kvar. Då blir förekomsten av hotade arter en tillgång samtidigt som marken kan fortsätta att brukas. Hur ett sådant stöd skulle kunna utformas bör utredas (yrkande 1).

Skydd av natur är en del i arbetet med biologisk mångfald. Sverige har över 5 000 naturreservat och 30 nationalparker, och de allra flesta svenskar har i genomsnitt bara några få kilometer till skyddad natur. Det är positivt och unikt. Dessvärre är skötseln av många skyddade områden eftersatt och de uppvisar tyvärr inte de naturvärden som det är tänkt. Vi vill därför öka takten i att restaurera och återställa skyddad natur. Då är det också centralt med långsiktighet i skötseln av skyddad natur så att exempelvis arbete för att bekämpa invasiva främmande arter inte plötsligt upphör på grund av kraftigt kapade anslag (yrkande 2).

Att restaurera utdikade våtmarker och samtidigt anlägga nya är bland det allra mest effektiva vi kan göra för att motverka övergödningen av hav och sjöar, stärka den lokala artrikedomen, lagra koldioxid samt bidra till stärkt vattenhushållning. De fungerar som naturens egna reningsverk genom att fånga in övergödande näringsämnen och binda dem innan de når havet. Därtill är de hemvist för en omfattande fauna inte minst i form av fåglar och insekter, varav en stor andel är rödlistade. Samtidigt så binder de koldioxid på ett mycket kostnadseffektivt sätt och ökar grundvattennivåerna. Särskilt stora fördelar blir det när utdikade och dränerade torvmarker som inte längre används till livsmedelsproduktion eller aktivt skogsbruk återställs då de kontinuerligt läcker ut stora mängder växthusgaser i atmosfären. Stora delar av landets ursprungliga våtmarker nedanför fjällen har försvunnit till följd av mänskliga aktiviteter, inte minst genom utdikning för att bereda plats för jord- och skogsbruk. Att vända den utvecklingen och istället börja återställa våtmarker samt anlägga nya bör vara högt prioriterat för Sverige. Centerpartiet ser positivt på att använda de två etablerade statsbidragen till lokala naturvårdssatsningar (LONA) samt lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) som ett styrmedel för att öka takten i återställande och anläggande av våtmarker. Båda bidragen är mycket effektiva och långsiktiga stödformer. I framtiden vill vi att bidragen fortsätter utvecklas, men att det görs utökade satsningar på att koppla utbetalningar till tydliga resultat, genom mer uppföljning och utvärdering (yrkande 3).

Ett särskilt prioriterat område för förstärkta marina insatser för biologisk mångfald är anläggandet och restaureringen av ålgräsängar i grunda havsvikar och kustnära havsområden. Dessa ängar är viktiga och produktiva livsmiljöer för många arter av djur och växter och fungerar som uppväxtområden för fisk. Därtill utgör de en viktig blå kolsänka. Dessvärre har deras ekologiska status försämrats under många års tid till följd av föroreningar, hårt fiske och hård exploatering av skyddsvärda områden. Samtidigt har det på senare år vidtagits ett antal lovande pilotprojekt som uppvisar goda resultat vad gäller att återställa ålgräsängar och den lokala marina artrikedomen. Dessa erfarenheter behöver tas tillvara (yrkande 4).

Arbete för biologisk mångfald behöver också göras i både stad och land. I takt med att våra svenska städer växer är det av stor betydelse att de utvecklas på ett grönt och hållbart sätt. Att bevara och utveckla urban natur är därför en viktig prioritering i vår miljöpolitik. Fördelarna är många: grönnare städer, med många träd och närhet för medborgarna till grönområden, bidrar till att förbättra livskvaliteten, luftkvaliteten, reglerar temperaturen, dämpar buller och oljud, förbättrar avrinningen vid kraftig nederbörd och stärker förutsättningar för bin och andra livsviktiga pollinatörer. Särskilt i tätorter och städer där ljusföroreningar ofta är störst finns också goda förutsättningar att minska dessa. De har betydelse för den biologiska mångfalden när det får negativa konsekvenser för bland annat insekter. Vi behöver minska den påverkan som artificiellt ljus har genom att exempelvis låta belysningen styras av mänsklig närvaro där det fungerar så att man får den säkerhet som krävs för oss människor samtidigt som den biologiska mångfalden värnas bättre än idag (yrkande 5).

Pollinatörer är viktiga för både biologisk mångfald och livsmedelsförsörjning. Det är känt att pollinatörerna blir färre, men det finns inte kunskap om vilka arter som minskar mest i Sverige och heller inte hur snabbt de minskar i antal. Det finns planer att starta ett program för pollinatörsövervakning i EU till 2027. För att ett sådant ska kunna fungera väl även utifrån svenska förhållanden så är det viktigt att det finns god kunskap om vilka metoder som passar i nordiska förhållanden. Det har funnits en pilotstudie med statlig finansiering under åren 2020–2022 för att undersöka vilka metoder för

pollinatörsövervakning som passar i Sverige. Förhållanden skiljer sig åt inom EU och om det inte finns god kunskap om läget i Sverige så har vi sämre möjligheter att påverka hur pollinatörsövervakningen i EU utformas som då riskerar att inte bli ändamålsenlig för svenska förhållanden. Pollinatörerna är av så stor betydelse att kunskap behövs kring bland annat vilka miljöer som bör övervakas (yrkande 6).

Invasiva främmande arter inom både växt- och djurlivet är ett relativt nytt men snabbt växande hot mot den biologiska mångfalden i Sverige. I takt med att planeten – både landytan och haven – blir varmare så blir det lättare för arter som inte förekommer naturligt i de svenska och nordiska ekosystemen att etablera sig, vanligtvis med konsekvensen att de tränger ut inhemska arter som spelar en viktig roll i ekosystemet. I värsta fall kan de påverka hela ekosystemet och dess tjänster negativt genom att enbart föröka sig eller sprida sig. Att bekämpa deras fortsatta etablering och spridning behöver vara högt prioriterat inom miljöpolitiken och Centerpartiet har länge föreslagit att bekämpningsinsatser bör växlas upp och förstärkas, både på land och i havet. En granskning av statens insatser som kom i november 2022 visade att det i dagsläget saknas en grundläggande förteckning över invasiva främmande arter och deras utbredning och att det heller inte är tillräckligt utrett vilka metoder som är mest effektiva för bekämpning. Kartläggning och miljöövervakning behöver förbättras och det behövs en gemensam strategi i detta arbete (yrkande 7).

Bekämpandet av invasiva främmande arter behöver också ske med ett större helhetsgrepp med bättre samverkan mellan olika myndigheter såsom länsstyrelsen men också ta till vara markägarna och civilsamhället i dessa frågor. Det behövs ett brett och långsiktigt arbete med detta. Dessa arters spridning hindras inte av gränser som sätts beroende på vem som äger eller förvaltar marken och då bör inte åtgärderna heller göra det (yrkande 8).

Cirkulär ekonomi

För Centerpartiet är klimatet vår tids största ödesfråga. Utan en cirkulär ekonomi som bryter fossilberoendet kommer vi inte att kunna reducera vår klimatpåverkan i den utsträckning som krävs för att begränsa den globala uppvärmningen och det ohållbara användandet av naturresurser. De linjära materialflöden vi byggt upp samhället kring måste brytas och ersättas med cirkulära kretslopp, där produkter används betydligt längre och där allt material kan recirkuleras för att bli insatsvaror i nya produktionsled. Insatser på detta område är också viktiga av konkurrensskäl för att näringslivet i Sverige ska ha goda förutsättningar framöver.

För att den cirkulära omställningen ska lyckas krävs det att politiken sätter ambitiösa mål som såväl offentlig sektor som näringslivet tillsammans ska arbeta mot. Vi vill se att Sverige inför ett nationellt mål om att ha en cirkulär ekonomi på plats till år 2040, samma år som vi anser att Sverige ska nå klimatneutralitet. Ska vi om cirka tjugo år ta bort lika mycket koldioxid som vi producerar så måste vi vidta åtgärder bortom punkt-källorna och transportsektorn. Utsläppen som uppstår genom jungfrulig brytning, fortsatt linjära materialflöden och begränsad återvinning av bland annat kritiska material måste också reduceras. Det behövs tydliga etappmål på vägen till år 2040 samt att omställningen utvärderas regelbundet och på ett effektivt sätt (yrkande 9).

Den offentliga sektorn har stora möjligheter att påverka klimatomställningen och miljöarbetet i en mer progressiv riktning. Varje år upphandlas varor och tjänster för hela

800 miljarder kronor. Samtidigt lämnar koldioxidutsläppen och resurseffektiviteten från offentlig sektor mycket att önska. Priset är i de flesta upphandlingar avgörande för utvärdering och tilldelning. Ord som cirkulär, återvinningsbarhet och återbrukbar återfinns sällan i upphandlingsunderlag och kravspecifikationer. Offentlig upphandling behöver i högre utsträckning användas som ett effektivt verktyg för en cirkulär omställning. Ett effektivt sätt är att införa ökande etappmål i syfte att öka andelen upphandlingar som ställer skarpa krav på cirkularitet och resurseffektivitet. Det gäller särskilt möbler, textilier och inredning i offentlig sektor där graden av produkter med återvunnet material är mycket låg. För att driva på denna utveckling vill vi sätta ett ambitiöst mål på exempelvis 20 % återvunnet i statens upphandlingar (yrkande 10).

Ytterligare en väg att driva på den cirkulära omställningen vore att införa en lag om offentlig avyttring. Myndigheter och kommuner har bland annat mycket möbler och elektronik som när de inte längre behövs i högre grad borde gå till återanvändning och återvinning. Det skulle kunna innebära att mycket mer material återanvänds. Det kan då handla om exempelvis inredning eller elektronik. Centerpartiet vill därför att en utredning tillsätts om hur en sådan lag skulle kunna utformas (yrkande 11).

Under 2022 antog regeringen en förordning och lagändring som innebär att insamlingen av förpackningar från hushållet kommunaliseras. Att minska förpackningars miljöpåverkan och öka deras cirkularitet bör vara en prioriterad ambition och vi har tidigare velat att det befintliga producentansvarssystemet utvecklas i nära samarbete med återvinningsindustrin istället för att kommunalisera insamlingsansvaret. Nu är det ett faktum att insamlingsansvaret flyttas. Idag är en stor del av avfallsinsamlingen redan hos kommunerna och det blir enklare och mer logiskt för vanliga konsumenter att lämna bland annat förpackningar och gamla kläder på samma ställe. Det är viktigt att kommunerna får ersättning för de extra kostnader som insamlingen medför. Om kommunerna ska samla in avfall sker det på uppdrag av producenterna och de ska därför ersättas för detta. Samtidigt är det viktigt att de system som utformas för kommunal insamling utformas i samarbete med producenterna och att de blir kostnadseffektiva med hög miljönytta som främjar cirkulära flöden och marknader och inte leder till onödiga kostnader som i förlängningen belastar alla hushåll (yrkande 12).

Att förlänga livslängden och hållbarheten på textilier innebär en stor miljö- och klimatnytta då det minskar beroendet av jungfruligt material och öppnar för att använda svensk skogsråvara i högre utsträckning. Genom ett producentansvar skulle mängden insamlad textil öka kraftigt och kan rentav leda till ett överskott av textilavfall i Sverige. Idag skickas mycket av den textil som inte går till förbränning till utlandet, vilket är en enorm resursförlust då den ofta förbränns eller hamnar på deponi där istället. En försvinnande liten andel av det exporterade återbrukas igen eller materialåtervinns. Centerpartiet vill istället att textiliernas livslängd förlängs, på plats här i Sverige. Det kan vi göra genom att stärka möjligheterna till en storskalig infrastruktur för sortering och fiberåtervinning, något som nästintill saknas helt idag, men som skulle gynna den växande svenska textiltillverkningen genom att ge den tillgång till återvunnen och giftfri insatsvara. En möjlig väg skulle kunna vara inom ramen för Industriklivet (yrkande 13).

Att minska matsvinnet är bra för miljön på en mängd olika sätt. FN:s hållbarhetsmål för matavfall till 2030 innebär att matsvinnet ska halveras i butiks- och konsumentledet. Sveriges mål är att insatser ska vara på plats så att det sammantagna livsmedelsavfallet minskar med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025. Vi anser att det behöver skärpas så att vi till år 2025 minskar matsvinnet med 30 procent och till år 2030 halverar matsvinnet i linje med åtagandet i Agenda 2030. För att kunna nå målen bör

bland annat rapporteringskrav för livsmedelsbutiker till Naturvårdsverket införs för att få fram mer träffsäkra åtgärder. Det får inte heller vara mer ekonomiskt lönsamt att kasta mat som skulle kunna ätas av människor. Ett innovativt sätt att undvika detta är att ansluta sig till de digitala plattformar som är på snabb framväxt och som har till syfte att på ett enkelt sätt erbjuda en andrahandsmarknad för mat som är på väg att gå ut. Vi vill också förenkla och stötta det pågående arbetet med digitala innovationer för att skapa andrahandsmarknader (yrkande 14).

Från den 1 januari 2024 kommer förbud mot engångsmuggar som innehåller mer än 15 % plast. Därutöver kommer aktörer som erbjuder mat och dryck i engångsmatlådor också behöva erbjuda det i lådor och muggar som kan återanvändas, vilket kommer ur EU-direktivet om engångsplast. I den senare delen behövs en livscykelanalys. Det kan nämligen bli kontraproduktivt och svårhanterligt för exempelvis snabbmatsställen. Det viktiga är att vi får bästa miljönytta av den nya lagstiftningen. Därför behöver effekterna av dessa nya lagar att följas noga för att säkerställa miljöeffektiva system och minimera onödiga administrativa bördor (yrkande 15).

Centerpartiet vill införa en nollvision för avfall som en metod för att uppnå en hållbar konsumtion och produktion. Det innebär ett förhållningssätt som styr mot att produkter designas för att kunna återbrukas och återvinnas i sin helhet men också ett sätt att se på förbrukade varor som användbara resurser att bevara i kretsloppet snarare än avfall. För att förlänga resursers livslängd och värde vill vi också att EU tar fram en resurslagstiftning som komplement till dess avfallslagstiftning. Det är även av vikt att Sverige inom EU verkar för skärpta exportrestriktioner av avfall till länder utanför EU och OECD. Inom Europa har vi ofta goda förutsättningar att på ett mer miljömässigt sätt ta hand om det avfall vi genererar. Det minskar inte bara EU:s globala miljöpåverkan utan skapar också en värdefull tillgång av material som behövs i en modern, högteknologisk återvinningsindustri (yrkande 16).

Att beskatta utsläpp av växthusgaser och miljöförstöring är viktigt för att klara av klimatomställningen. För att stärka svensk konkurrenskraft och bidra till fler jobb är det samtidigt viktigt att detta kombineras med sänkta skatter på jobb och företagande. Centerpartiet vill fortsätta växla höjda skatter på miljöförstöring mot sänkta skatter på jobb och företagande. Därför vill vi fasa ut alla nedsättningar som i dag finns av koldioxidskatten, men inte på bekostnad av branschens konkurrenskraft. En utfasning behöver därför gå hand i hand med sänkta kostnader för branscher som påverkas, eller någon annan form av kompensation som hjälper till att ställa om. Det totala kostnadstrycket för branschen ska med andra ord inte höjas, men alla företag och branscher måste betala fullt pris för sina utsläpp (yrkande 17).

De nuvarande miljöskatterna behöver utvärderas i syfte att stärka miljöstyrningen och minska de delar som inte styr mot en mer miljövänlig konsumtion. De miljöskatter som i utvärderingar inte har någon, eller liten, miljöstyrande effekt bör antingen växlas mot bredare skattebaser eller göras om för att få en starkare miljö- och klimatstyrande effekt. Det bör även göras en grundlig översyn av skatter som kan motverka övergången till en mer cirkulär ekonomi (yrkande 18).

I Sverige vill vi påskynda arbetet med att trygga konsumenten från skadliga ämnen i byggprodukter som används till golv, väggar och innertak och utreda möjligheten att de bör omfattas av kemikalieskatt. Samtidigt finns det en problematik i en alltför strikt kemikalielagstiftning som inte tar hänsyn till andra viktiga miljöfaktorer, däribland resurseffektivitet och cirkulära materialflöden. Idag är lagstiftningen utformad som så att en hel del gamla produkter och vissa typer av avfall måste förbrännas om en

hundraprocentig reningsgrad inte kan uppnås vid återvinning eller återtillverkning. Detta berör i särskilt hög utsträckning cirkuleringen av byggmaterial, möbler och golv. För att främja cirkulära materialflöden måste ett riskbaserat synsätt tillämpas och en helhetsbedömning mellan målkonflikterna kring en giftfri miljö och resurseffektivitet måste göras. Därför vill Centerpartiet se ett utredningsuppdrag till Kemikalieinspektionen som syftar till att undersöka hur man kan uppdatera lagstiftningen för att väga målen om cirkulära resursflöden och en giftfri miljö mot varandra. Detta skulle gynna både miljön och flertalet återvinningsindustrier som i dagsläget blir tvungna att skicka uttjänta varor till förbränning trots att de skulle kunna återbrukas igen (yrkande 19).

Vatten, avlopp och kemikalier

Tillgången till nästintill obegränsat med rent vatten har länge varit en självklarhet i Sverige. När vi vrider på kranen i hemmet eller på arbetsplatsen är vi vana vid att få ut dricksvatten i världsklass. Vi lever också i ett land med långa kuststräckor där havet är en plats för både rekreation och små- och storskaliga näringsverksamheter. Det senaste årtiondet har dock gett oss anledning att inse att vi inte kan ta allt detta för givet. Den svenska va-infrastrukturen är föråldrad och behöver klimatanpassas för mer extremt väder i framtiden, grundvattennivåer har minskat och spår av kemikalier, läkemedel och mikroplaster är mer vanligt förekommande i dricksvattnet än tidigare. Också ur ett beredskaps- och sårbarhetsperspektiv är tillgången på rent dricksvatten en viktig fråga, inte minst i den fortsatta totalförsvarsplaneringen.

Ur ett beredskapsperspektiv har frågan om tillgången på rent dricksvatten ytterligare dimensioner. Av dessa anledningar finner Centerpartiet det relevant att utveckla en nationell vattenresursstrategi som tar ett helhetsgrepp om vem eller vilka som ska få vatten, vid vilket tillfälle samt hur mycket i tider av stor vattenbrist. Ju robustare den grundläggande vatteninfrastrukturen är, desto mindre är sannolikheten att dricksvattnet ska bli otjänligt (yrkande 20).

De stora investeringsbehov som finns i va-infrastrukturen förutsätter en översyn över på vilka sätt dessa kan finansieras. En sådan bör exempelvis omfatta om det ska vara möjligt att ta ut en extra avgift på offentligt vatten för investeringar eller om kommuner ska kunna fondera medel även för att återinvestera i befintlig va-infrastruktur (yrkande 21).

På hushållsnivå kan relativt enkla åtgärder vidtas som bidrar till en mer effektiv vattenförbrukning. Centerpartiet vill att det sätts högre standarder på utformningen av produkter redan i tillverkningsfasen, genom skarpare ekodesignkrav. Genom nationella riktlinjer och i förlängningen EU:s ekodesigndirektiv vill vi se krav på att bland annat toaletter, duschar och blandare ska vara vattensnåla. Toaletter som är snålspolande eller använder gråvatten (det vill säga från bad, disk och tvätt) är redan vanligt förekommande och studier gör gällande att vattenförbrukningen i ett hushåll kan minska med upp till 50 procent med rätt typ av åtgärder. Det är också av betydelse att det offentliga föregår med gott exempel och själva främjar vattensnål teknik vid renoveringar av sina fastigheter samt i högsta möjliga mån premierar sådan teknik där det är lämpligt inom offentlig upphandling. Vi finner det också relevant att se över hur det gröna skatteavdraget kan breddas för att kunna medges till privatpersoner och hushåll som gör vattenbesparande investeringar i hemmet, till exempel genom att byta ut duschar och toaletter. Det skulle

stimulera fler till att vidta sådana åtgärder och på sikt minska vår samhällsliga vattenförbrukning (yrkande 22).

Grundvattennivåer, som på senare år har varit mycket låga sommartid, måste långsiktigt höjas. Centerpartiet vill därför se att staten tar ytterligare initiativ till att kartlägga omfattningen av och tillgängligheten på underjordiska vattenresurser med hjälp av modern karteringsteknik, och stimulerar initiativ och innovationer för grundvattenåterskapning. Det är också av stor vikt att bottenkartering blir en än viktigare del av arbetet med en fungerande vattenvård i Sverige och att den funktionen finns hos tillsynsmyndigheterna. Aktuell teknisk kunskap och kompetens är en förutsättning för att kunna bedriva detta arbete och vi vill se att åtgärder vidtas för att säkerställa detta (yrkande 23).

Även i landskapet finns stora möjligheter att använda vattnet effektivare. Vi ser ett behov av översyn av dagens vattenlagstiftning så att den inte bara anpassas till att leda bort vatten utan även samla upp vatten. Det kan till exempel handla om att anlägga bevattningsdammar och kombidammar. Sådana dammar kan dessutom vara värdefulla platser för att öka den biologiska mångfalden. För Centerpartiet är det viktigt att den svenska vattenlagstiftningen ses över med ett holistiskt synsätt där såväl miljö- och klimatnytta som nationell krisberedskap inkluderas (yrkande 24).

PFAS är en av vår tids stora miljö- och hälsoutmaningar när det kommer till kemikalier och deras påverkan på människor och naturen. Därför är det väldigt angeläget att minska förekomsten av PFAS i alla delar av samhället. Centerpartiet vill att Sverige inför lägsta möjliga gränsvärden på hur mycket PFAS som får finnas i dricksvattnet. Tills det att EU:s dricksvattendirektiv införlivas i svensk lagstiftning 2026 vill vi se tillfälliga gränsvärden som fullt ut bygger på försiktighetsprincipen och sätts så lågt som det går. Vi vill också att produkter innehållande PFAS snabbare fasas ut i Sverige och vi bör överväga att gå före EU i att ta fram ett nationellt förbud. Kemikalieinspektionen bör snarast ges ett uppdrag att utreda detta. Det finns nu ett lagförslag om att all tillverkning och försäljning av PFAS ska förbjudas i EU även om förslaget innehåller tidsbegränsade undantag för vissa användningsområden. Av största prioritet bör vara produkter som riktas till barn och produkter för livsmedelskonsumtion. Därtill behöver regeringen genom regleringsbrev och budget ge Försvarsmakten och brandkåren de verktyg som behövs för att fasa ut användningen av PFAS i deras respektive verksamheter. Slutligen behöver regeringen också vidta åtgärder snarast för att se över hur de mest kontaminerade vattentäkterna kan saneras för att bli av med sitt förhöjda PFAS-innehåll. Det är helt oacceptabelt att det tillåts spridas så länge att vattentäkter runt om i landet måste tas ur bruk, vilket får oerhörda konsekvenser för det svenska lantbruket och vår dricksvattenproduktion. Detta blir också ännu mer betydelsefullt när tillgången till dricksvatten blir en mer akut fråga med anledning av klimatförändringarna och beredskapsskäl generellt. Därför är det också viktigt att följa utvecklingen för att se hur miljö och hälsa kan skyddas på bästa sätt (yrkande 25).

Studier från branschorganisationen Svenskt Vatten har också visat att mängden diklofenak, ett smärtstillande och inflammationshämmande läkemedel som bland annat finns i olika typer av gel och spray och säljs receptfritt i butiker, har en kraftigt negativ påverkan på vatten och att gränsvärdena för god ekologisk status är överskridna i ett stort antal områden i Sverige. För att minska en negativ miljöpåverkan och indirekt påverkan på människors hälsa, vill Centerpartiet utreda hur försäljningen av diklofenak kan regleras hårdare, exempelvis genom att helt fasa ut försäljningen av receptfri diklofenak (yrkande 26).

Miljöprövning

Centerpartiet har som mål att tiden för tillståndsprocesser ska halveras. Det ska bli tydligare för sökanden vad som förväntas, hur lång tid processen kommer att ta och på vilka grunder beslut kommer att fattas. Samarbetet med myndigheter ska förbättras och regelverk förenklas. Kostnaderna ska sänkas för både näringslivet och skattebetalarna. Allt detta ska ske med bibehållen omsorg om miljö och klimat (yrkande 27).

Vi har de senaste åren sett ett antal avslag från domstolar på miljötillståndsansökningar på vad som i allmänhetens ögon kan anses vara petitesser. Företag som skickat samrådsinbjudningar till alla invånare istället för att skicka till enbart vissa specifikt. Konkurrenter som inte fått möjlighet att tycka till och andra saker som kan anses vara detaljer. Att ansökan då avvisas och skickas tillbaka till bolaget efter flera år av förberedelser och miljonbelopp på små formaliamissar gör också att domstolsprocesserna korkas igen, samtidigt som det blir dyrare och krångligare för företagen. Med målet att halvera tillståndsprocesserna är det därför viktigt att inte ha fler domstolsmål än nödvändigt. Det som kan anses vara petitesser bör därför inte fälla en hel tillståndsansökan på tusentals sidor. För att undvika det bör därför en proportionalitetsprincip införas. Är felaktigheten av liten eller ringa betydelse bör tillstånd ändå kunna ges, istället för att den återförvisas till bolaget med alla förseningar det medför. Sådan återförvisning är sannolikt mycket samhällsekonomiskt kostsam och ett slöseri med samhällets tid och resurser, samtidigt som konkurrenskraft och omställning hämmas. Riksdagen bör därför uppmana regeringen att utreda och införa en sådan proportionalitetsprincip i miljötillståndshandlingen (yrkande 28).

Stina Larsson (C)

Daniel Bäckström (C)

Anders Karlsson (C)

Alireza Akhondi (C)

Helena Lindahl (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Rickard Nordin (C)

Martin Ådahl (C)

Ulrika Heie (C)

Elisabeth Thand Ringqvist (C)

Anders Ådahl (C)